

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון (1) עם יצחק (איני) עבאדי, דגניה א'
תאריך: 30.3.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: מר עבאדי, אני מבקש ממך שבתחילת הראיון תספר קצת על בית אבא. איפה חייתם, ממה התפרנסתם. לאחר מכן נעבור לנסיבות ההעפלה לדגניה או לארץ.

יצחק עבאדי: אני נולדתי בדמשק ב-1934. נולדתי למשפחה שאבי המשפחה, יעקב, אבא שלי, היה מוכתאר הקהילה בדמשק.

ש: מה משמעות התפקיד?

ת: הוא היה בעצם האיש המביא והמוציא בעניני הקהילה מול השלטונות בסוריה.

ש: על אילו שנים אתה מדבר עכשיו שאבא היה המוכתאר?

ת: אני מדבר על השנים של מלחמת העולם השנייה. אינני יודע עד היום אם עליתי ב-1944 או 1945, אבל קרוב לוודאי שזה היה ב-45' ולא 44'. ברישומים בדגניה מופיע התאריך פעמיים. פעם 44', פעם 45', כך שקשה מאוד לאתר את הדברים במדויק או בהחלטיות. אבא התפרנס לא מעבודתו כראש הקהילה בדמשק, אלא היינו משפחה שהיתה בעלת אדמות, מטעים לעצים לבניין, כשבעצם המשפחה, משפחתי הקרובה ומשפחה אחרת יותר רחוקה, אבל גם כן שייכת למשפחה המורחבת, חיו מפירות האדמה האלה.

ש: אתה רוצה לומר לי שהמשפחה שלכם היתה חקלאית?

ת: לא.

ש: זאת אומרת הם נתנו לאריסים או למקומיים?

ת: אין חקלאים. האדמות כולם היו תחת השגחה ועיבוד של אריסים. השטח בעיקרו היה באזור שבערבית של סוריה קראו לו עראידה, אבל אני יודע שהשם הנכון בערבית, צריך לומר בארותה. זה אזור שנמצא בין [נהר] ... ובין [נהר] ... ליד העיר דמשק. מקודם הם זרמו לתוך העיר והיום מימיהם נאספו. השטחים האלה בעצם הירו את האדמות שמצפון לעיר. שם היו חלקות הקרקע שהזכרתי מקודם. המטעים היו בעיקר משמש ואגוזים ועצי צפצפה לבניין, כמו שאמרתי מקודם. אינני יודע את גודל השטח אבל הפרנסה של המשפחה באה מן האדמות הללו, כאשר היו אוספים את הפירות, משווקים אותם, ומזה התפרנסו יפה מאוד. היה לנו בית גדול מאוד בדמשק, בחארת אליהוד. אחד הבתים היפים. באחת מן ה"קתדרות" [כתב-העת], אני לא זוכר איזו, בהוצאת יד יצחק בן-צבי, יש כתבה מאוד גדולה על בית המגורים שגרנו בו.

ש: תגיד לי מה היו שמות ההורים שלך?

ת: לאבא שלי קראו יעקב ולאמא שלי קראו ויקטוריה.

ש: ויקטוריה לבית?

ת: אמא בכלל, כשאני חושב, דבר שלא הצלחתי לברר עד הסוף, היא כנראה נולדה בחיפה. היגרה עם אמא שלה לסוריה, כאשר בעצם שם משפחה הוא דוננברג, כלומר בעצם ממוצא רוסי. המשפחה הזאת היגרה כנראה מרוסיה לפני הרבה מאוד שנים. אחד מהם התחתן עם סבתא שלי. אני חושב שאמא שלי נולדה בחיפה ובשלב מסוים היא נשאה את השם שמן. בכל מקרה, אבא שלי הכיר אותה בדמשק ונשא

אותה לאשה. אני הבן של שניהם. במשפחה היו עוד שלוש בנות, כולן יותר צעירות ממני. לאחת קוראים שמחה, לאחת קוראים שרה ולאחרונה קוראים גני, מקודם ז'ני. מה היה המניע לעליה? לומר את האמת, לא רק שלא הצלחתי אף פעם לברר לעצמי, מנסיונות לברר אצל אמא שעדיין בחיים וחיה בדגניה וגם בתקופה שאבא היה בחיים, הוא נפטר ב-66' בדגניה, לא הצלחתי.

ש: אני חושב שזה מקרה אחד הבודדים שגם האבות מגיעים אל המשק. אתה מסכים איתי?

ת: זה מקרה יוצא דופן. אם תתן לי אני אספר לך את כל השתלשלות הדברים.

ש: אבל זה נכון?

ת: נכון. זה לא מקרה רגיל. אני לא יודע להסביר בדיוק מה היה הענין שבגיננו הוריי הסכימו שגם אני וגם אחותי היותר צעירה ממני, שמחה, שהיא הגדולה מבין הבנות, נקום, נעזוב את הבית ונעלה לארץ.

ש: מכאן אני מבין שהקטנות נשארו בדמשק?

ת: בוודאי. נשארו יחד עם ההורים. את זה אינני יודע לברר מפני שלא מן הלימוד שלמדתי מנסיונם של אחרים ומידיעותיהם של אחרים, וגם לא מן המקרה הפרטי שלי, אינני יודע להסביר מה בדיוק היה הענין שהיה בו להניע את ההורים להסכים לעליה שלנו לארץ.

ש: היית אז בן?

ת: 10, 11.

ש: אחותך קטנה ממך בשנה?

ת: שנתיים. היא היתה בת 9, 10.

ש: אתה היית מודע לפעילות של השליחים?

ת: תן לי אני אספר לך, כי אתה קוטע את המחשבה שלי וזה לא מוסיף.

ש: אוקיי.

ת: המשפחה שלי כמו כמעט כל המשפחות האחרות לא היתה משפחה ציונית. אם היתה פעילות של מכב"י או אירגונים אחרים בדמשק, היא לא היתה נחלת הקהילה היהודית. בודאי שמי שנתפס לפעילות הזאת היתה קבוצה מסויימת מאוד, יותר מבוגרים מהגילאים שלנו אז. היא לא היתה משהו שהלך ברחוב היהודי ושבגיננו כביכול נעשתה העליה. זה ממש לא. היו זמנים שחשבתי שהצירופים הבאים הם אולי הסיבה שיש בה כדי להסביר את הדבר הטראומטי הזה שההורים נתנו לנו לקום וללכת. צריך לזכור שאני בן בכור. אבא שלי נשא את אמא שלי לאחר נישואים מוקדמים יותר עם אשה ראשונה שלא הביאה לו ילדים. הוא נטש אותה ובגלל שאלת הילדים הוא התחתן ובבואי לאויר העולם הייתי מציאה גדולה. מפונק מאוד ומטופח מאוד בבית עשיר. לא [עלינו] בגלל מצוקה כלכלית, בודאי ובודאי. לא בגלל משפחה מרובת ילדים או קשיים מן הסוג הזה. התחלתי להגיד שבחיפושם אחר התשובה הזאת ניסיתי פעם לחבר כמה וכמה צירופים, אבל הם בהחלט לא מספקים. האמת, אני חושב שקשה מאוד למצוא גם אם אחרים יודעים להסביר כביכול את השאלה הזאת.

ש: הוא היה ציוני?

ת: לא. לא היה ציוני כמו רוב רובה של הקהילה היהודית בסוריה שלא ידעו מה זו ציונות, לא הבינו מה זו ציונות. קהילה של אנשים דתיים ומסורתיים. גם הקבוצה המסויימת מאוד שאנחנו לא היינו חלק ממנה

והיא היתה מיעוט קטן שהם היו חילוניים, הם בטלים בשישים ולא היו ציונים. זאת לא היתה סקולריזציה בגלל מניעים ציוניים. בגלל סיבות אחרות. חשבתי שאולי המצב הפוליטי בסוריה בשלהי מלחמת העולם השנייה כאשר היה קיים בדמשק שלטון וישי וההתנגדות של אנגליה יחד עם צבא צרפת החפשית ועקירת וישי מסוריה. אני זוכר את זה ואני זוכר את המאורעות שהיו בעקבות זה. ההפצצה של הבריטים בדמשק וכתוצאה מזה, לא אגיד תלאות, אבל היה ניסיון ערבי-מוסלמי לפגוע בקהילה היהודית. יחד עם זאת זה לא היה משהו שהביא לעקירתם של 1,100 ילדים. זאת לא היתה הסיבה. אולי אל זה נלווה עוד דבר שנקרא המודה, כי אני זוכר שכשלמדתי בבית ספר "אליאנס", אני זוכר שהילדים היותר גדולים בעיקר דיברו על הרצון שלהם ועל ההתכוונות שלהם לעלות לקיבוץ. אני לא ידעתי מה זאת המילה קיבוץ ולא הבנתי מה זה קיבוץ ואיפה זה קיבוץ, אבל אני שמעתי שהילדים מדברים בבית הספר, בעיקר הילדים היותר גדולים, על רצונם לעלות לקיבוץ. אני זוכר שלחצתי על אמא אבל לא יותר מדי. לא מיררתי לה את החיים ולא הייתי ילד שירד לחייה. ביקשתי כמה פעמים ואז היא לקחה אותי למקום שרשמו את הילדים לעליה. שם ישב איש ממשפחת לוזיה. אני חושב שאלוהו ישב שם. אמא ביקשה ממנו לרשום אותי. ... אחרי הרבה מאוד שנים כשהם הגיעו לארץ, שבעצם היא עשתה לו בראש בשבילה שהיא איננה מעוניינת. אני הייתי נמוך ממנה, עמדתי לפני ליד השולחן [ולא ראיתי מה עשתה], אבל עובדה, הוא כאילו רשם אותי.

ש: אותך ואת אחותך?

ת: לא. אותי. אני זוכר בעומדי ביום קיץ בבית הכנסת "... אלפרנג" עם אבא שלי לתפילת מנחה. באה אחותי שמחה ואמרה לי שמחפשים אותי בבית. אפילו לא נפרדתי מאבא. רצתי הביתה ומצאתי בפרוזדור שנכנסנו לרחוב לתוך הבית עומד איש לבוש מכנסיים קצרים וחולצה כחולה, לא מאנשינו, לא מהקהילה, עם נעליים גבוהות, מחזיק ביד זוג אופניים ומתכוון לקחת אותי, ממש בלי שום הכנה. שמחה שהיתה יותר קטנה אמרה שהיא גם רוצה. אמא אמרה לה – תלכי. אני חושב שאמא לא קלטה עד רגע צאתנו את המשמעות של ההסכמה שלה.

ש: אתה כל הזמן מזכיר את האמא. האבא לא היתה דמות שמכתיבה מה יהיה?

ת: ודאי. משפחה מאוד היררכית ומקומו של האבא היה בדיוק כפי שמקובל, אבל אני מסביר שכל הקטע הזה היה כל כך לא רציני, כל כך לא מתמשך ולא היו מריבות ולא היו לחצים. אמרתי לאמא כמה פעמים. אני טוען שאמא אפילו לא הבינה את המשמעות של הדברים עד יום עלותה לארץ. אני אספר לך בהמשך מה שאני יודע ממנה, על התקופה הזו של הפרידה שנמשכה 13 שנה.

ש: כן.

ת: שמחה הצטרפה. הוא לקח אותנו על זוג האופניים, אחד מלפנים על הרמה והשני על הסבל מאחור. אמא רצה ואספה לנו קצת ממתקים בתוך פיסת בד ואמרה לשמור עליה. אמא לא קלטה, אין לי ספק בזה, את המשמעות של הדבר הזה, מפני שלא ככה נהגנו לצאת מהבית. זו לא פעם ראשונה שיצאנו מהבית. מתלבשים, מחליפים בגדים, אופרציה שלמה. אבל הפעם זה לא קרה.

ש: אפילו לא איזה תיק קטן עם בגדים?

ת: מאומה. מה שהיה על גופנו במקרה באותו יום, פלוס הצרור עם הממתקים שהיא נתנה לי ביד. זהו. אנחנו נסענו עם האופניים לבית הקברות היהודי שהיום הוא כבר לא קיים. לאחר מכן, עם חשכה, הופיעה

מכונית צבאית עם ברזנט. הכניסו לתוכה את אותם שישימים ילדים שאני הייתי בין המבוגרים בהם. היו ילדים בגילה של אחותי ואולי גם יותר צעירים. נסענו ככרת דרך, אינני יודע כמה זמן. בשום אופן לא מסוגל לשחזר. בסופו של דבר, אחרי נסיעה קצרה יחסית, ירדנו בשדה. הם הצביעו על איזו פסגה של גבעה, שם היה איזה כוכב, ואמרו – אתם רואים את האורות שם למעלה? זה הכיוון.

ש: בכל אופן זה היה בלילה?

ת: בלילה. אז צעדנו את כל הלילה ורק אז התברר מה משמעות הענין. ילדים בכו, ילדים נרדמו, ילדים אבדו.

ש: מי היה המוביל שלכם אתה יודע?

ת: לא יודע. אינני יודע מי היה המוביל של הקבוצה הזאת. עכשיו יצא סרט "במשעול בין הרים ללא דרך", אז יש שם שמותיהם של החברים שהיו פעילים בהעלאה, אבל אינני יודע [מי העלה] את הקבוצה המסוימת הזאת. לא שלא התעניינתי ולא שלא חקרתי ואני יודע לחקור, לא הצלחתי לגלות. לפנות בוקר הגענו ליד צריף גדול מאוד, פחון. הכניסו את הילדים פנימה. על הרצפה היה פזור קש. אותם שישימים ילדים היו שם. נתנו לנו תה, לחם, ריבה ומרגרינה. פעם ראשונה שפגשנו במרגרינה.

ש: באיזה קיבוץ זה היה?

ת: זה לא היה קיבוץ. זה היה בדרך.

ש: סתם בדרך?

ת: אחרי ליל הליכה, ואני לא יודע איפה זה בדיוק.

ש: אולי ...?

ת: לא. בלילה השלישי גם לא ... בלילה השלישי הלכנו את כל הלילה ואז הגענו לחורשת איקליפטוסים גדולה. שם עשינו את היום. בלילה השלישי התחלנו בהליכה כאשר ממש לפנות בוקר ראינו למטה את אגם החולה, משטח מבריק. אמרו – הנה, שם למטה זה הקיבוץ. הפעם היתה לי תחושה שהם דוברי אמת. ירדנו למטה ועמדנו ליד המגדל בדרדרה הישנה. שם במזח היו שלוש או ארבע סירות של דייגים מחולתה, עם משוטים. העבירו אותנו לצד השני של האגם לחולתה. היינו שם במחנה.

ש: מה שאתה אומר לי עכשיו זה מאוד מוזר. זו פעם ראשונה שאני שומע שהתנועה התנהלה בשלושה לילות רגלית.

ת: שלושה לילות רגלית. בלילה השלישי לפנות בוקר הגענו לדרדרה ואז העבירו אותנו בסירות לחולתה והיינו במחנה בחולתה מספר ימים.

ש: איזה מחנה זה היה, אתה זוכר אולי?

ת: לא.

ש: מה זאת אומרת מחנה?

ת: זה היה מחנה אהלים.

ש: מגודר?

ת: לא זוכר.

ש: נפרד מהקיבוץ?

ת: ודאי נפרד מהקיבוץ. ליד הקיבוץ, אני לא זוכר בדיוק איפה.

ש: לא בתוך הקיבוץ בכל מקרה.

ת: לא. לא בתוך המבנים.

ש: במחנה הזה עשו איזה רישום, רשמו את השמות שלכם?

ת: בינתיים עוד לא. אני גם לא יודע איך ספרו את הילדים בדרך. היום כשאני מודע לאופרציה כזאת של

מסע עם ילדים בלילות, אני לא יודע. היו ילדים שנרדמו בדרך. קשה מאוד.

ש: אולי הייתי צריך לשאול את זה כי היה לי ברור ש[רשמו אתכם] כשעליתם על המשאית או בדרך, חוץ מהרישום הזה אצל לוזיה.

ת: אולי, אני לא יודע איפה. בדמשק זה היה ימים רבים לפני העליה.

ש: אוקיי, אבל זו פעם ראשונה שאתה מדבר איתי על רישום של ילדים.

ת: אני מתאר לי שאותו איש שלקח אותנו מבית ההורים הוא בא עם שם. אז אני הייתי רשום.

ש: אף פעם לא ביצעו הקראה של השמות לוודא?

ת: מה פתאום. בחיים לא. מעולם לא.

ש: כן.

ת: היינו במחנה הזה מספר ימים. אני זוכר שהחליפו לנו את הבגדים, קיבלנו כובעי טמבל ובגדי חאקי

קצרים. הושיבו אותנו ולימדו אותנו את השיר "סלינו על כתפינו". זה היה ערב שבועות.

ש: זאת אומרת באיזה תאריך...?

ת: שבועות. סיוון.

ש: שבועות של שנת?

ת: או '44 או '45. יש ויכוח בדגניה.

ש: אני אבדוק לך את זה.

ת: אצל מנחם אני רשום '45. את ה-'45 אני לקחתי ממנחם. למדנו את השיר הזה ואז ביום מסויים באו

אוטובוסים ועירבבו אותנו יחד עם ילדי הגליל העליון ממשקים שונים, בני המקום. לבשנו כובעי טמבל

שבהם נעצו שיבולת. הסבירו לנו שבשלב מסויים אנחנו צריכים לשיר כולנו ביחד את השיר שלמדנו,

"סלינו על כתפינו". הגענו למכס בראש פנה, שם האוטובוסים עברו בצד, ואז נתנו את האות וכולם שרו

וככה עברנו את המכס של ראש פנה. המכס היה בראש פנה אז, לא במקום אחר.

ש: ... ביקורת.

ת: כן. הגענו לאלונים.

ש: רגע, לפני שאתה ממשיך, אתה אומר לי שבמחנה הזה בחולתה לא התבצע שום רישום, שום בדיקה?

ת: אף פעם אני לא זוכר רישום, אף פעם אני לא זוכר בדיקה. אני זוכר שאני מחזיק את אחותי ביד כי

הבטחתי לאמא לשמור עליה. אני לא זוכר שמישהו דיבר איתי בכלל, מישהו פנה אלי.

ש: כמה זמן שהיתם שם?

ת: יום, יומיים, שלושה, משהו כזה. לא יותר. ימים ספורים.

ש: מה קיבלתם שם?

ת: בגדים.

ש: רק בגדים?

ת: החלפנו בגדים.

ש: שום מסמך? שום תעודה?

ת: מה פתאום? עד היום מעולם לא קיבלתי תעודה. מעולם. שום תעודה שום מסמך.

ש: ואוכל? איזה אוכל הכינו לכם?

ת: לחם, מרגרינה, ריבה, תה. אוכל יבש.

ש: לא הכניסו אתכם לחדר האוכל?

ת: לא, מה פתאום. מעולם לא.

ש: היתה איזו בעיה?

ת: אין לי מושג, אני לא הייתי

ש: את המטבח ... הביאו אליכם?

ת: לא ראיתי. הייתי ילד בן עשר. יש מחנה, יושבים במחנה, נותנים לחם, אכלנו לחם, עם הדאגה העצומה הזאת של בעצם איזו מין שטות עשיתי ולמה באתי לכל ההרפתקאה הזו? ואחריות על האחות הקטנה שאני מחוייב בה כלפי אמא שלי. עול שאין כמותו. אני לא מבין מה בכלל אני עושה פה. אני רוצה לחזור אבל אני לא יכול להרשות לעצמי לבכות כי היא בוכה ואם אני אבכה היא לא תירגע.

ש: הילדים מסביב בכו?

ת: בוודאי.

ש: מי היה ממונה על כל הקבוצה הזו, על כל הילדים האלה?

ת: לא יודע.

ש: אבל היו אנשים מבוגרים שם?

ת: הסתובבו אנשים מבוגרים אבל דיברו בשפה זרה. זה היה מהלך של תנועה, לא טיפוח שום מערכת אחרת. הגענו לאלונים, שם היה מחנה עוד יותר גדול, לא בקיבוץ אלא בחורשת האלונים. אני יודע בדיוק איפה זה היה, למרגלות הקיבוץ, ממש בכניסה.

ש: בכניסה לקיבוץ מצד איזה?

ת: מצד ימין. כמו שנכנסים מצד ימין.

ש: כמה אהלים?

ת: מחנה אהלים גדול. הכל יחסית, מנקודת ראות [של ילד].

ש: כמה אהלים פחות או יותר?

ת: אני חושב שהיו בו עשרות אהלים.

ש: לעומת?

ת: חולתה היה מחנה קטן.

ש: של כמה אהלים?

ת: עשרים אהלים. לא יותר. אני בכל אופן זוכר אותו בתוך חורשת איקליפטוסים צפופה, כהה, די מוצלת.

ש: בחולתה?

ת: חולתה. באלונים היה מחנה יותר פתוח, אבל גם כן, אני לא זוכר שהתרחקתי מהאהל כי היתה לי המשימה לשמור עליה. התחייבתי בפני אמא שלי. עבר יום, יומיים, שלושה. היינו שם כמה ימים. משהו בסדר גודל של ארבעה, חמישה, ששה ימים. היה ... שאני זוכר אותו היטב – מפעם לפעם במשך היום היו שורקים במשוקית, ואז הילדים היו יוצאים ונערכים בשתי שורות, ואנשים היו עוברים, ממיינים ולוקחים. באו אנשים שלא הבנתי קודם מה זה היה, היום אני יודע שאלה נציגי הישובים. באו, עברו, הסתכלו ובחרו. אני זוכר את הדבר הזה כי אני ידעתי שלחזור חזרה הביתה זה מהלך בלתי אפשרי. אינני שולט בזה. אבל היתה לי איזו תחושה כזאת מאוד ברורה של ילד, שכל כמה שאני אקדים להיות נבחר על ידי הבוחרים האלה, כך ייטב לי כי אני אשתחרר מאחריות על אחותי. אני התחייבתי לאמא שלי להיות אחראי ואני מחזיק אותה ביד ולא מרפה ממנה מהיום שהתחלנו ללכת בערב את המסע של הלילה הראשון.

ש: במחנה הזה היו כולם דמשקאים, חלבים?

ת: לא יודע.

ש: העולים האחרים לא

ת: אין לי מושג. ילד בן תשע.

ש: יוצא, מציץ החוצה.

ת: יוצא, מציץ, אבל תבין שהדבר היחיד, כשאתה אומר יוצא ומציץ, צריך בשביל זה היתפנות. צריך בשביל זה איזו שהיא יכולת להיות משוחרר [ממחשבות מעיקות], מפונה, כדי להקשיב. היתה לי בעיה עם עצמי, מה אני עושה פה, איך נקלעתי לסיטואציה המטופשת הזאת?

ש: בחולתה היו דמשקאים כל הילדים?

ת: לא יודע.

ש: חוץ מהקבוצה שלכם ראית אנשים זרים שלא הכרת?

ת: גם את הילדים שבאו איתי לא הכרתי.

ש: לא הכרת אף אחד?

ת: הכרתי אולי מישהו. כשאוספים באקראי שישים ילד, היינו שישים ילד במשלוח הזה, זה לא משכונה. הארת אליהוד זו קהילה של 45,000 איש.

ש: אתה אומר שבאו אנשים מבוגרים, אתה עכשיו מבין שאלה היו אנשי הישובים, שבחרו. לא זיהית שם אף דמשקאי, דמות מוכרת?

ת: אף פעם.

ש: דיברו איתכם אנשים ...

ת: לא דיברו. מה פתאום. לי היה ברור שכל כמה שאני אחליץ מהסיטואציה הזאת מהר יותר, אני אשתחרר מהאחריות על אחות שלי. היתה לי איזו תחושה שזה מוביל לאיזה בית שמאוד הייתי זקוק לו. לא כל כך

לעצמי כמו להיפטר מהאחריות הזאת. זה הכביד עלי מאוד. זה לא נתן לי אפילו להתפרק, להיות חפשי ולבטא את הרגשות שלי, של המצוקה שהייתי נתון. הייתי מוכרח להיות מאופק בגללה, בגלל המחוייבות לאמא.

ש: לא עשו לכם שם אילו שהן פעולות, משהו כמו שירה?

ת: על מה אתה מדבר? איזו שירה? זה טרנזיט. מריצים את הדבר הזה.

ש: איך ילדים אחרים הגיבו למחנה הזה, לשהות שם?

ת: לא יודע. אני זוכר אותי עם אחות שלי. שום דבר לא היה קיים. היא סיפרה לי יותר מאוחר תמונה שהיטשטשה אצלי, שכשהייתי עוזב אותה והיא היתה שוכבת על המיטה, מיטת השדה שהיתה באוהל, הייתי עומד עם מקל ליד פתח האוהל לשמור עליה. זהו.

ש: כמה ילדים היו בכל אוהל?

ת: אני חושב שאלה היו אהלים של שמונה, עשרה ילדים. היו מיטות עם שמיכות צבאיות.

ש: מזרנים?

ת: לא. היו מיטות שדה צבאיות. מיטות ברזנט. זהו. אז אני חיפשתי דרך איך להיבחר. פתאום גיליתי את המילה בוודאי. המילה בוודאי נשמעה לי עם צלצול שאיננו בצרפתית, המשקל הזה, וגם לא בערבית. החלטתי שמילת הקסם הזאת תחליף אותי.

ש: לא ידעת אף מילה עברית?

ת: אף מילה עברית. אולי מילים בודדות, כאלה מבית הכנסת, אבל בוודאי לא לדבר. את זה לא ידעתי. יום אחד שרקו במשרוקית. נעמדתי עם אחות שלי בשורה הראשונה. הופיעה אשה עם תיק מושחל לה ביד.

ש: אשה מבוגרת?

ת: מבוגרת.

ש: 60, 50?

ת: מאז אני יודע בדיוק שהיא היתה בת 50. נעמדה לידנו והתחילה לדבר ולא הבנתי אף מילה אחת אבל כל פעם שהיתה מפסיקה הייתי אומר לה בוודאי. אז ראיתי שזה עובד כי היא התחילה לחייך. היא אמרה עוד משהו, אמרתי לה – בוודאי. עוד משהו, מיד שלחתי את הבוודאי, וראיתי שהיא התחילה לצחוק. היא משכה אותי וכתוצאה מזה שהיא משכה אותי, באופן טבעי משכתי את אחותי מתוך איזו שהיא תחושה שאני צריך לנצל את ההצלחה הזאת ולסחוב עוד מישהו שלא יודע לעשות את החוכמה הזאת. ממש מאחורינו עמדו זוג אחיות שאני הכרתי אותן כי אבא שלהן היה מצחצח נעליים וקיבלנו את השירותים שלו ביום שישי בערב. ביום שישי בערב צחצחו נעליים אז הוא היה מצחצח נעליים.

ש: לפני כניסת השבת.

ת: בוודאי. קראו לו סלים אינדיבו, בית נדיבי היום. ג'ינג'י נמוך קומה. אמא שלי היתה מביאה לו, הוא היה קרוב מאוד למקום שגרנו, היתה לו שם פינה שישב בחוץ לצחצח נעליים. ביום שישי בערב אני הייתי הולך עם סל, מביא את הנעליים המצוחצחות מאצלם בבית אלינו הביתה. זה היה התפקיד שלי ביום שישי. אני הכרתי אותן. לבת קראו אסתר ולשניה קראו חמדה. כמו שהיא מושכת אותי ביד אני מושך גם אותן והלכנו ארבעה. אני, אחותי ועוד שתי הבנות האלה. ירדנו למטה לתחנת אגד שעומדת במקומה היום

בדיוק, מול הכניסה לאלונים. הופיע אוטובוס אגד ונסענו בו דרך בית שאן. מכיוון שהמסלול היה לעבור את נהריים פעמיים, הכניסו אותנו מתחת לספסלים כשעברנו, זה היה בדיוק במעבר שבין אמירות עבר הירדן לבין הקמת הממלכה ב-47'. הממלכה קמה ב-45' או 46' או 47'. בכל אופן זה היה עדיין בתקופת האמירות. היה שם הליגיון הערבי בפיקוד בריטי, אז הכניסו [אותנו] מתחת לספסלים בכניסה לנהריים וביציאה מנהריים. הגענו לדגניה.

ש: לפני שאתה ממשיך, יש לי כמה שאלות ביחס למחנה הזה. חוץ מאותם אהלים בחורשה, אתה אומר שלא קוימו שום פעילויות מיוחדות, אבל תאר לי את התנאים שם. שירותים, מקלחות.

ת: איזה מקלחות? היו מחלקים אוכל על ספסל ומשקה מתוך סיר, חילקו תה. תה, לחם, מרגרינה, ריבה, מלפפונים. אני זוכר שחילקו מלפפונים. אבל לא היו ארוחות על צלחות ושולחן. מה פתאום. זה היה מעבר.

ש: איזה מקלחות?

ת: לא התקלחתי אף פעם. אני זוכר שהשירותים היו שירותי שדה בתוך פחונים כאלה מאחורי יריעות בד, ברזנט. אבל מי התקלח? מה פתאום התקלח? זה היה מחנה מעבר. זה לא היה מחנה קיץ. לא אכלנו אף פעם בחדר האוכל, לא אכלנו ליד שולחנות. אכלנו על ספסל. חילקו אותנו. אני זוכר את הלחם על הספסל. זהו.

ש: בלילות?

ת: באהל.

ש: ישנים.

ת: כן. היו מנורות נפט. ישנים, קמים בבוקר מחכים לשריקה.

ש: כל בוקר היתה שריקה?

ת: כל יום, במשך היום היו כמה פעמים. בכל פעם שהאיש היה מופיע.

ש: איש מסויים תמיד?

ת: לא.

ש: איזה שהוא איש מאחד המשקים. לכבודו ערכו את ...

ת: היו שורקים במשרוקית, יצאנו, כולנו בשתי שורות, היה לוקח כמה שרצה וחזרנו לאהל. וככה עוד פעם ועוד פעם. אז בא לי הרעיון הזה של בוודאי. זהו. הגענו לדגניה א', זה היה יום חם. שבועות. היה חום אימה. שבועות זה יוני. חום אימה היה. הגענו מהשער הראשי, נכנסנו בדיוק ליד חדר האוכל. היו שם כיורים בחוץ, התנפלו על הכיורים, שתינו מים. אני רואה אנשים יוצאים ונכנסים מיוזעים עם בגדים מלוכלכים. היה לי ברור שהגענו. האשה שלקחה אותנו היתה חיוטה בוסל. אשתו של יוסף בוסל. שמעת עליה? חיוטה בוסל. הבעל שלה היה מאושיות, ממקימי החווה לחינוך בנות חקלאיות, [עם] חנה מיזל והחבורה הזאת. בעלה, יוסף בוסל, היה מאושיות הקבוצה. היא באה ולקחה אותנו. הגענו לחדר האוכל ואני רואה את התנועה הזאת של אנשים המלוכלכים האלה, המיוזעים. הצצתי פנימה, זה נראה לי כמו דבר נורא, בעיניי. אבל ממש אחרי חדר האוכל היה בנין כזה עם גג רעפים. נפתח חלון ועומדת אשה צעירה עם משקפיים מזהב וסינר לבן ואומרת לחיוטה – שלום אמא. זאת היתה הדסה.

ש: הדסה זו הבת שלה.

ת: מיד הראש עובד, חשבתי שהגענו לאחווה כמו שיש לאבא שלי בדמשק. אלה הפועלים, אמנם לא ערבים, אבל הם בטח הפועלים האריסים והיא אשתו של האפנדי וגם הבית שלהם נראה לי נורא נכון. פה האריסים אוכלים והנה הבת שלה לבושה עם סינר. אני לא זוכר איפה היינו בלילה הראשון, אבל למחרת באנו אליה, אל הבת הדסה. זה באמת נראה לי ממש בית אפנדי אבל מוזר קצת כי לא ככה אני רגיל. אל"ף, בחדר האוכל שלו, שנראה לי בהחלט סביר שיהיה חדר האוכל שלו, כלומר מקום האכילה, היו יותר מזי שולחנות, ויותר מזי ממלחות ויותר מזי סכינים, יותר מזי כלים של שמן. ב"ת, אין לו מטבח. ואללה איך זה? אם כי ליד זה יש מאפייה. זה נראה לי יפה מאוד המאפייה. מכאנית כזאת. ומקלחת. ממש בית אפנדי, רק אין לו מטבח ואיפה הוא ישן? לא ידעתי לשאול. זה היה בית ילדים, מה שחשבתי לחדר אוכל. הסתכלתי גם בארון ... איזה קרטון מלא גרבי צמר בשביל להלביש גדוד. מה הם כל כך צריכים גרביים, האפנדי הזה? לא כל כך קלטתי איפה אני נמצא. לא היה לי מושג.

ש: יש לי שתי שאלות. האוטובוס הזה שהביא אתכם מאלונים עם חיותה, היה אוטובוס, קו רגיל?

ת: אגד. חום. האוטובוסים האלה עם הידית, אני זוכר אותו עד עכשיו. אגד רגיל.

ש: הבנתי. חיותה חתמה על משהו?

ת: אין לי מושג. בדיעבד אני יודע שכאשר היא היתה באלונים היא חתמה על אותה תעודת משלוח של אריזה ריקה כמו שמצאת אצל מנחם.

ש: לא הבנתי.

ת: אז לא נתן לך. למנחם יש את כל תעודות המשלוח בחתימה על הילדים שנתקבלו על ידי מושבים וקיבוצים.

ש: יש לי את הספר הזה.

ת: לא ספר. זו חבילה שלמה. לא יומן. חבילה של תעודות משלוח. בדגניה. אני ראיתי את זה, החזקתי את זה ביד. הוא אפילו הבטיח שהוא יתן לי את זה. זו היתה תעודת משלוח של אריזה ריקה לתנובה. עליה היה כתוב – קבוצת דגניה א' מאשרת שקיבלנו מהסוכנות היהודית במקום ארבעים תיבות, ארבעה ילדים, בלי שמות. כך היה כתוב.

ש: כן.

ת: אז הלכתי לאיזו משפחה, לא הבנתי מה בדיוק רוצים ממני, ואני עם אחות שלי בינתיים. אבל מהר מאוד התחלתי להבין ולקלוט שבעצם אני עדיין נמצא במעבר ויבוא יום ויהיה לי בית משלי. נורא רציתי בית. רציתי משפחה שתיקח ממני את העול הזה. אני כל הזמן החזקתי לה ביד. לא הרפיתי ממנה יום ולילה. הבטחתי לאמא שלי. הכל זר ומוזר. יום אחד הופיע איש ענק, יעקב, עם הדרת פנים, לבוש, לא כמו שאני רגיל.

ש: כמו שאתה לא רגיל בקיבוץ או בדמשק?

ת: בדמשק. אילו הרגלים אחרים אני יודע?

ש: אחרי כמה זמן שהיית בדגניה הופיע האיש הזה?

ת: ימים. יום, יומיים, שלושה, משהו כזה. הוא עשה מאמץ גדול להסביר לי שיבוא יום והוא יקח אותי הביתה. אותו דבר גם יעשה עם האחות שלי. שתי הבנות האחרות נעלמו לי בשלב הזה. הן הלכו למקום אחר, היו בחלק אחר של דגניה. לא ראיתי אותם. לא היו איתי ביום. בימים האלה גרתי אצל משפחה יחד עם אחותי.

ש: איזו משפחה זו היתה?

ת: פקר מרדכי ורבקה. זה שהאבוקדו בארץ זה טיפוח שלו. הוא טיפח את האבוקדו.

ש: הבן שלהם לאחר מכן אולי היה טייס?

ת: לא. רן הוא בן גילי. מה פתאום. בכלל לא מהאזור הזה. הייתי מגיע אליהם בערב. ביום הייתי בבית הילדים הזה, ב"בית של האפנדי". בלילה היה להם מין ארגז מצעים כזה נפתח. היו מוציאים אותו או ששמחה היתה ישנה בפנים ואני הייתי ישן בחוץ. היה קיץ, לא היתה בעיה [לישון] על הרצפה. ביום היו מכניסים את הארגז מצעים והייתי הולך לבית הילדים. לא התחברתי. היו למשפחה בן ובת, הבת יותר גדולה ממני והבן יותר קטן ממני, אבל לא התחברנו. אני הייתי מיועד למישהו אחר. כל יום האיש הגבוה הזה בשם יעקב היה בא וגם לקח אותי אליהם הביתה וראיתי משהו מדהים – לאבא שלי קוראים יעקב ולו קוראים יעקב, לאמא שלי היתה לוקסציה על רגל ימין, גם לה היתה לוקסציה על אותה רגל. קראו לה מרים אבל היתה לה שומה כאן בדיוק כמו לאמא שלי. זה נראה לי כמו אצבע אלהים אבל לא הבנתי למה הם לא לוקחים אותי. למה זה נדחה עוד יום ועוד יום.

ש: אמרת "בית אפנדי", שזה היה בית ילדים. אני מבין שזה היה צריף גדול?

ת: לא. זה היה מבנה. זה היה חדר האוכל הראשון של דגניה.

ש: מבנה לבנים?

ת: מבנה בטון. זה היה חדר האוכל הראשון של דגניה שנבנה על ידי רופין.

ש: אתה אומר שזה היה בית הילדים?

ת: בדגניה זה היה בית הילדים. עזוב, אין טעם להיכנס כי בדגניה אף פעם לא היתה לינה משותפת, מעולם.

ש: עכשיו אני מבין.

ת: אני יודע למה אתה [חותר]. לא היתה אף פעם לינה משותפת בדגניה, מעולם לא היתה.

ש: למה קראת לזה בית ילדים?

ת: שם היו ילדים במשך היום.

ש: זה היה גן? מה זה היה? בית ספר?

ת: אתה יודע איך החינוך בקיבוץ?

ש: באופן כללי אני יודע. ילדים נמצאים בקבוצות.

ת: לא, צריך להבדיל. יש מקומות שהיתה בהם לינה משותפת ובדגניה מעולם לא היתה לינה משותפת. לא

לנו בית ילדים מעולם. [ישנו] אצל ההורים.

ש: מה עשיתם במשך היום?

ת: עד הצהריים הלכו לבית הספר.

ש: הלכת לבית הספר?

ת: לא. הילדים הלכו לבית הספר אז בית הילדים היה ריק.

ש: ואתה?

ת: הייתי כל הזמן בבית הילדים יחד עם המטפלת כי לא היו ילדים.

ש: יחד עם האחות שלך?

ת: כן. אורח חיים אחר לגמרי בדגניה. זה לא כמו בקיבוץ רגיל. אחרי הצהריים הלכתי למשפחה. את הילדים לא פגשתי. אבל ביום, בימים האלה, היה לי איפה להיות. בעצם לא היה לי איפה להיות, מצאו דרך לשמור אותי אצל מישהו.

ש: אני מבין שהבת של חיותה היתה אחראית?

ת: כן.

ש: היא היתה שם כל הזמן?

ת: כן. בבוקר היא עשתה כביסה, ניקתה, סידרה ספרים, הכינה לבואם של הילדים אחר הצהריים. בית הילדים בדגניה, בגיל בית ספר, היה תמיד רק משלוש עד שש. זהו. אין בית ילדים. בחופשות כן, אבל כשאין חופשה הולכים בבוקר לבית הספר.

ש: מבית ההורים?

ת: בודאי. תמיד. בדגניה מעולם לא היתה לינה משותפת.

ש: בדגניה א'.

ת: גם לא בעין חרוד.

ש: בדגניה ב' אני מבין שהיה.

ת: בחלק. לא בהכל. זה שונה.

ש: אז עברת ככה תקופה מסויימת.

ת: [כמה] ימים. יום אחד יעקב בא ועל היד שלו היתה ציפה. לא ידעתי מה זה. [בא] בהתחלה עם מקל גדול מאוד מעץ לימון, מקולף. אמר לי – זהו, הגיע היום, היום אתה עובר. הוא לקח אותי למתבן. [הרי] לא הבנתי למה לא עברתי. עכשיו התברר לי שלא היה להם מזון. לא היה בדגניה מזון. הוא חיכה לקציר החדש וכשהיו חבילות קש, לקח ודפק עם המקל על חבילה הוציא ממנה את הקוצים והוציא ממנה את הגבעולים הקשים ומילא בתנועת יד רחבה את הציפה הזאת, עשה קשר, לקח את זה על הגב, הלכנו בשמחה הביתה, סידר לי את זה על מיטה ו[אמר -] יש מיטה ויש מזון, היום אתה יכול להיות [אצלנו], זהו.

ש: ומה עם האחות?

ת: הלכה במקביל למשפחה אחרת.

ש: מי לקח אותך? יעקב מי? מי זה היה?

ת: מי זה האיש? יעקב הוא ממייסדי אום-ג'וני, ממייסדי דגניה. מאותם אלה שעליהם כתוב – 12 בחורים ושתי בחורות עברו למזרח הירדן והקימו את אום-ג'וני שלימים תיקרא דגניה, הקיבוץ הראשון בארץ.

ש: יעקב מי?

ת: ברקוביץ'. למרים קראו מרים זינגר, סופרת ילדים מפורסמת מאוד.

ש: איך היא קשורה? היא זו שלקחה את האחות שלך?

ת: לא. אשתו.

ש: אשתו היא מרים זינגר והוא ברקוביץ'. הבנתי. זאת אומרת הם היו זוג שחי ביחד, זה הכל, לא היו נשואים.

ת: למה? ואללה אתה איש מוזר לאללה. אם האשה לא נקראת, נו מה, כמה אנשים אתה מכיר, זה מראה לי שאתה את ההוויה של הקיבוץ לא מכיר בכלל.

ש: אני דוקא כן מכיר קצת, אבל אני רואה שדגניה א' הוא מיוחד.

ת: לא מיוחד. אתה טועה.

ש: אז היו לה שני שמות משפחה?

ת: בוודאי. מרים זינגר-ברקוביץ'. אבל על כל הספרים שלה כתוב מרים זינגר, לא מרים ברקוביץ'-זינגר.

ש: עכשיו זה ברור. רק תרשה לי כאן שתי שאלות. אל"ף – למה דוקא אותם אנשים לקחו אתכם? למה לא אחרים?

ת: זהו, אני הולך לספר לך. תן לי, תאמין לי אני אוביל אותך.

ש: מקובל עלי.

ת: הכוונה היתה אימוץ מלא. התנאי להצלחת האימוץ היה שיהיה ילד בגילי ובת בגיל אחותי. ילד בגילי במשפחה, ובת בגילה של אחותי במשפחה השניה. מכיוון שמדובר באימוץ מלא, כלומר אימוץ לכל דבר, אני לא יודע אם עוד משהו חווה את זה חוץ ממני ומאחותי. לא אגיד שתמיד זה עלה יפה, אבל אני התקבלתי. באתי למשפחה, אל מרים ויעקב, כי היה להם בן הרבה יותר גדול ובן בגילי, גדול ממני בשבועיים.

ש: אפילו לא משפחה מאמצת. אתה קורא לזה אימוץ מלא.

ת: אימוץ מלא. מה זה משפחה מאמצת?

ש: מה זאת אומרת? הם לא היו מודעים לכך שיש לך אבא ואמא בסוריה?

ת: אני אסביר לך. השאלה איננה משפטית, אלא שמנקודת ראותם של אלה, היא היתה אנושית. הסיטואציה היתה ברורה. צריך להעניק לילד בית. בית לכל דבר וענין. נעזוב את האחרים. לי קרה מקרה יוצא דופן שאני לא מאמין שזה חוזר על עצמו בכל פעם ופעם. אני נקלעתי למצב שהמשפחה הפכה להיות למטפלת בי, לאוהבת אותי, למתמסרת אלי, יותר מאשר לילדיה הביולוגיים. היא העדיפה אותי בכל ענין ודבר על פני הילדים הביולוגיים שלה. אני הייתי במחיצתם 13 שנה. עד הנישואים.

ש: כשמגיעים לגיל הנערות, אין חברת נוער בקיבוץ או שעדיין ממשיכים

ת: אתה טועה. אני מסביר לך עוד פעם. אתה כל הזמן, אל תערבב מושגים. אנחנו לא היינו בחברת נוער. חברת נוער זה אוסף של ילדים שצריך להיות בגודל מסויים, יש להם מטפלת, יש להם אם-בית, יש להם בית ספר משלהם, לימודים משלהם, עובדים. זוהי חברת נוער. אנחנו לא היינו בחברת נוער. אנחנו הפכנו להיות לילדי המשפחות לכל דבר וענין. לכן מיד הייתי מיועד ללכת לבית הספר וללמוד באותה כיתה יחד

עם האח המאמץ שלי. לא חברת נוער ולא שום דבר. אימוץ לכל ענין ודבר. אין חברת נוער ולא כלום. אנחנו הפכנו להיות לחלק מהמשפחה, אלא שמספר הילדים שלה גדל בעוד אחד.

ש: מכאן אני מבין שכשהגעתי למשפחה הזאת של יעקב ומרים, אתה הלכת לבית הספר מיד?
ת: עוד לא. תן לי. תשמע.

ש: הבנתי, בסדר, חשבתי שאולי אתה פוסח על

ת: לא. מיד אחרי שבועות יש חופש גדול. חן, בן-גילי, אמור היה לעלות לכיתה ו'. מכאן אני חושב שזה היה ב-45', בגלל הגיל. היה אמור לעלות לכיתה ו'. גם כן זה משנה אם זה דצמבר או, תלוי מה היה זה. אבל מכיוון שאני יודע שהוא נולד ביולי הוא בעצם יליד אמצע לכן הוא צריך להיות בכיתה ו'. אז 45'. זה גם כן אחד הדברים שאני משחזר באמצעותם. אז החליטו שבתקופה של החופש הגדול יכינו אותי ללימוד עברית לקראת כניסה לכיתה ו'. אני עוזב את אחותי, אני עוזב את הבנות כי זה לא רלוונטי.

ש: לאיזה בית ספר?

ת: בדגניה.

ש: ממש בקיבוץ?

ת: זה לא בקיבוץ. בית הספר הוא בדגניה, אבל הוא לא של הקיבוץ. זה בית ספר יסודי אזורי. בית החינוך קם לפני 72 שנה. אין לזה שום קשר למדינה.

ש: ידידנו א.ד. גורדון?

ת: מה הקשר? בחייך. גורדון מת מזמן.

ש: אבל אתה אומר שהוא נוסד לפני שבעים שנה.

ת: אבל מה זה קשור לגורדון? גורדון כבר מת. א.ד. גורדון עזב את דגניה ועבר בשנים האחרונות בכלל למקומות אחרים כמו תל-עדשים ואלף סיפורים.

ש: כשאתה מציין שבעים שנה זה מימינו או?

ת: כמובן.

ש: הבנתי, בסדר.

ת: זה היה בית חינוך שכבר היה קיים הרבה מאוד שנים לפני קום המדינה. אבל זה בית ספר של שותפות. של דגניה א', דגניה ב', כנרת, מסדה, לימים מעגן. פעם היה אפיקים, פעם היה בית זרע, אבל בגלל הפלוגתא של שנות ה-50, 52', קמו המוסדות האלה בגלל האוריינטציה המזרחית והמערבית, לא ניכנס לזה. בתקופת הקיץ ניסו ללמד אותי עברית. כמובן שזו היתה משימה בלתי אפשרית. באתי ממש ערב פתיחת שנת הלימודים לבחינה אצל מי שצריכה לקבל את הילדים לכיתה ו', המחנכת של כיתה ו', חברת דגניה ממשפחת מנחם. היא היתה מורה שלי, מורה של הילדים שלי, מורה של הנכדים שלי. היא בחנה אותי ולא עמדתי במבחן. אז לא היתה שום בעיה, הם החליטו שאני במקום בכיתה ו' אהיה בכיתה ה'. אבל מה עושים עם הזיווג? אז חן יעשה את אותה כיתה עוד פעם, מה יש?

ש: הזיווג עם האח המאמץ שלך. מה שמו?

ת: חן, על שמו של חיים נחמן ביאליק. [הוא נולד] ביום הלידה, כ"ב בתמוז, זה היה יום ההולדת של חיים נחמן ביאליק.

ש: אתה קפצת ככה את כל תקופת הקיץ, איך אומרים, ביעף. יש לי כמה שאלות ביחס לכל התקופה. מה

עשית כל התקופה הזאת?

ת: למדתי עברית, אמרתי לך.

ש: היית בבית ולמדת עברית?

ת: לא. באתי לרבקה הזאת, זאת שהייתי אצלה בהתחלה עם הארגז מצעים, והיא לימדה אותי עברית.

ש: היית לבד שם?

ת: למדתי לבד.

ש: מה בשלב הזה עם

ת: אחותי למדה עם מישהו אחר מתוך כוונה שהיא תיכנס לכיתה יחד עם הבת שבגילה. המשפחה אימצה

אותה, משפחת ליס. עזה היתה נשואה עם דודיק, שהוא הבכור של משפחת ליס. זה מי שאמרתי לך

שנהרג במלחמת השחרור.

ש: ושתי הבנות האחרות?

ת: שתי משפחות מקבילות, אותו הסידור בדיוק.

ש: במשק? בדגניה א'?

ת: כן.

ש: הוציאו אותך קצת לסיורים, טיולים?

ת: אמרתי לך, יעקב היה בא ולוקח אותי ערב ערב, היינו מטיילים ומשוחחים. הייתי מטייל, הוא לקח

אותי לרפת, לקח אותי לאורווה, אבל עדיין זר. כמה זמן הייתי בסך הכל, חודשיים? מה זה? התקרב מועד

הבחינה להיכנס, כל החופש היה חודש וחצי. רבקה, זאת שלימדה אותי עברית, אמרה – אני אלמד אותך

קטע של רוטנברג – היום אני יודע שזה רוטנברג – תקרא אותו בקול רם, לא חשוב אם אתה מבין או לא

מבין, תקרא בקול רם. צרחתי שם צרחות איומות, ורחל, זאת שבדקה אותי, הבינה שאין לי מושג על מה

אני מדבר. בקיצור, חן נשאר כיתה ואני נשארתי כיתה ועשינו את כיתה ה' ביחד.

ש: איך הם הגיבו לעניין הזה?

ת: מי שואל אותי? קולטים עליה, מה? עובדה. לא, הוא קיטר. בדיעבד, בגיל מבוגר אני יודע שזה היה

אכפת לו נורא. קרעו אותו מהכיתה שלו.

ש: כן.

ת: בקיצור, נשארנו כיתה והתחלנו ללכת ביחד, מהר מאוד למדתי עברית ונבנתה מערכת יחסים מאוד

מיוחדת.

ש: אתה אומר שקיבלת יחס כמו של בן.

ת: לא, הרבה יותר טוב. מערכת יחסים נבנתה ביני ובין יעקב בעיקר, של שיחות ושל טיולים. סיפר לי על

הראשית. ממש הפכנו להיות כמו אב ובן, בעיקר ש-13 שנה הייתי אצלם בבית. כל ימי הנערות שלי, כל

ימי הבחורות.

ש: אנחנו נגיע לזה בהמשך, אבל אנחנו עוד בחופש בגדול לפני כיתה ה'!

ת: נכנסתי לכיתה ה'. ה', ו', ז', ח'. את האמת לומר לך, אני לא זוכר שום דבר מבית הספר היסודי. אם נניח ילדים זוכרים ארועים מיוחדים, שהם ישבו בכיתה ולמדו משהו או ממישהו, אני מבית הספר אינני זוכר כלום. הייתי מחובר מאוד לשדה.

ש: נקשרת לענף מסויים?

ת: בתור ילד עוד לא, אבל נקשרתי לשדה, אהבתי מאוד ללכת עם יעקב. היינו הולכים ימים שלמים. היינו שוכבים בשדה והוא היה מספר לי והייתי שומע והיינו מטיילים והייתי רוכב איתו. באמת עולם מופלא שכל ענין הלימודים ממש לא קסם לי, לא עשה לי שום דבר. אני לא זוכר שהייתי בכיתה. אני זוכר משהו מעורפל שהייתי עם ילדים.

ש: הבנתי.

[סוף הראיון]

